

Ileana Predescu : portret în oglindă

Există actori ale căror chipuri surizătoare sînt mereu pe copertele colorate ale revistelor, care dau regulat interviuri — mai sentențioase sau mai poznașe — despre ultimul eveniment senzațional sau despre culoarea preferată, pe scurt, care-și trăiesc, cu un soi aparte de conștiințioasă voluptate, *condiția publică* a profesiei. Nu știu de ce, pe Ileana Predescu nu mi-o pot imagina în această postură; nu țin minte ca valul veșnic-trecătoarelor mode să-i fi influențat vreodată cariera, să fi fost „vedeta zilei”, ori, dimpotrivă, nedreptățită de uitare. Parcă un cerc invizibil ar proteja-o de indiscreții, de prea stăruitoarele solicitări ale cotidianului. Poate din pricina rezervei ei delicate, dar ferme, poate din pricina rolurilor de carat înalt, de-

senate invariabil cu penița subțire a preciziei profesionale, actrița e amenințată de un pericol sui-generis: acela de a fi pretimpuriu înghițită de legenda propriei sale perfecțiuni — un „monstre sacré” intangibil și inaccesibil, trezindu-se la viață doar în atmosfera incandescentă a scenei. Micața doamnă ascunsă în spatele unor ochelari mari, rotunzi, care-mi deschide ușa casei sale, ezită câteva minute înainte de a se hotărî cum să se poarte cu ideile mele preconcepute: să mă ajute să le cizelez, picurînd cînd și cînd un detaliu care să amorseze clasică fantezie gazetărească, amuzîndu-se în secret de una singură? Sau să le sfărîme metodic și necruțător, cu aerul sever al unei profesoare de matematică ce nu su-

portă inexactitatea și „romanturile“?! Brusc, un val de ris tranșează dilema — risul acela bineștiut al Ilenei Predescu, pe care, scriind cronici, mi-am dorit întotdeauna să-l pot descrie, pentru că-i exprimă nemaipomenit unicitatea: urcând din întreaga-i ființă, ca o adevărată prefacere lăuntrică, ieșind la lumină nu numai pe buze, dar și în ochi, în nări, în fiecare linie a obrazului, sclipind cald și risipindu-se neprevăzut în jur, ca mărgelile scăpate din alinierea prea cuminte a unui colier. Acceptă că „public relation“-ul, cu toată mitologia sa, nu e punctul ei forte; nu, nu e vorba de antipatie, nu face eforturi să se ascundă (și asta e o mitologie), e mai mult un fel de leneșă indiferență...

Protestez. Cum poate cineva care are vocația profesunii sale să neglijeze deliberat o astfel de condiție obligatorie?

Așezată cuminte, dreaptă, pe un scaun cu spătar înalt, Illeana Predescu îmi explică extrem de serios relativitatea noțiunii de vocație:

— Am ajuns în teatru din pură întâmplare. Nici prin gând nu-mi trecea să urmez arta dramatică. În vara când am terminat liceul, am plecat într-o excursie în munți: dar a venit stabilizarea și n-am mai avut bani să mă întorc. Când am reușit să ajung acasă, mai erau examene doar la drept și la conservator; am dat și-am reușit la amândouă, însă în vreme ce la drept ar fi trebuit să plătesc taxe mari, la conservator primeam bursă. Față cu asemenea argumente „concrete“, vorbele mari... De fapt, intenționasem cu totul altceva.

— Medicina?

— De unde știți? Intr-adevăr.

Nu știu de unde știam — probabil că intuiseam totuși ceva din acel „simț al preciziei“ cu care-și tratează personajele, și care fusese destinată ființelor vii.

— Să zicem că a fost mâna destinului. Dar sînteți la apogeul unei cariere strălucite. Vă simțiți astăzi la locul potrivit, împăcată cu lumea și cu teatrul, confortabil instalată pentru o cursă lungă?

Ceva se schimbă deodată în atmosfera de glumă lejeră, salutară începuturilor de convorbire ce amenință să nu se lege. Actrița devine o adolescentă pură și gravă, pentru care adevărul în problemele esențiale e o chestiune de conștiință.

— Aș fi o îngrată să mă plîng. Am avut, în materie de roluri, tot ce-și poate visa o actriță: am jucat aproape toate genurile, am parcurs epocile și operele capitale, teatrul antic, Shakespeare și Cehov, tragedie și comedie, teatru contemporan american și chiar Ionesco. Paradoxal, poate tocmai de aceea, însă, acum nu sînt nici mulțumită, nici împăcată. Așa ceva nu-i ușor de explicat, și e și mai greu de înțeles. Sînt o ființă extrem de curioasă. Cred că e resortul principal al firii mele — tot ce nu cunosc mă atrage și mă solicită: sînt curioasă în raport cu oa-

menii, cu situațiile, cu stările, cu sentimentele; iar teatrul a însemnat pentru mine soluția perfectă pentru a-mi hrăni curiozitatea. În această calitate îl iubesc, ca pe o fereastră spre lume — nici mai mult, nici mai puțin. Nu e un ideal în sine, religia mea. Și acum, am impresia că nu știu ce-ar mai putea să-mi ofere nou; de pildă, ce-aș mai putea găsi în Ionesco, după Scaunele — piesa lui fundamentală? Sigur că pot să revin, și am s-o și fac, pentru că orice meserie își are doza ei de rutină necesară. Dar nu aceasta e bucuria. Trebuie să recunosc: ceea ce mă interesează cel mai mult sînt satisfacțiile mele personale.

Din unghiul de vedere al teatrului-zeitate supremă, la al cărei altar se sacrifică de obicei absolutul, mărturisirea aceasta e un sacrilegiu. Iată însă o actriță liberă, care-și

„Lumea e mare, trebuie doar să îți ochii deschizi“

„Un rol din categoria celor spre care m-aș întoarce” — Ada, din Passacaglia de Titus Popovici. În fotografie, cu Jules Cazaban.

îngăduie un orizont mai înalt și mai uman. Pentru care arta e o explorare pe cont propriu a vieții. O admir, și poate de aceea supralicitez :

— Și dacă, un timp oarecare, teatrele s-ar închide, și n-ați mai urca pe scenă ?

— *O, în nici un caz n-aș intra în panică. Sînt atîtea lucruri interesante de făcut și de văzut... Călătoriile, meseriile... Aș încerca să schimb mediul, sînt sigură că ar fi pasionant. Imi știu o îndemănare tehnică, aș încerca să mi-o cultiv. Imi plac o mulțime de ocupații mărunte. Aș găti. Aș face artizanat.. O asemenea pauză involuntară ar putea, cine știe, să fie regeneratoare. Cred că m-aș întoarce mai bogată.*

Așa cum există talent pentru muzică, pentru dans, pentru teatru, există desigur și forma superioară a talentului, talentul pentru viață: disponibilitatea, capacitatea de a trăi cu plăcere, de a extrage picătura de inedit din orice împrejurare, de a te dăruți fiecărei clipe. Imi cere deodată, insistent, să beau un

pahar de vin, și-i surprind interesul real cu care asortează culoarea licorii la cea a unor pahare înalte, cu picior. Întregul apartament, în care obiectele puține, de o frumusețe austeră, creează iluzia spațiului vast, reflectă această înzestrare stenică pentru armonii senine, această claritate a sufletului. Evident, greșisem. Sunasem la ușa unei suave „doamne a teatrului”, din partea căreia așteptam observații subtile în perimetru limitat, revenind meru la unul și același eu-centru — doar mai vorbisem cu atîția actori și actrițe și cunoșteam perfect simptomele inevitabilului narcisism profesional. Aveam în față o ființă surprinzătoare, mobilă, evadînd meru spre altceva, a cărei vitalitate refuza să se lase circumscrisă.

— Îngăduiți-mi să încerc să descifrez originea contradicției între ceea ce păreți și ceea ce sînteți în realitate. Rolurile dv. sînt riguros elaborate. Fiecare nuanță a gestului, fiecare inflexiune a vocii pare să răspundă unei comenzi anume, să se încadreze unui

„Rolul dorit și obținut” — în Scaunele de Eugen Ionesco. Împreună cu Constantin Rauțchi.

edificiu minuțios compus. V-am crezut întotdeauna adeptă a unuia din sistemele teoretice de teatru care pun accentul pe studiu, muncă și ordine, și vă descopăr făcînd teatru din inspirație și plăcere! Aveți (formula e cam stupidă) un „secret”, în fine, o disciplină, o metodă?

— Ca să folosesc un joc de cuvinte foarte la îndemînă, aș spune că singura mea metodă e lipsa oricărei metode. Nu există nimic comun între un rol și altul, cu excepția faptului că nu lucrez niciodată acasă, de una singură. Bineînțeles, citesc, caut să aflu cît mai mult în legătură cu piesa, cu lumea ei; mă stimulează interminabilele discuții lăturănice. Dar sînt complet incapabilă să mi-gălesc gesturi în fața oglinzii, să-mi fixeze vocea pe magnetofon și pe urmă să refac aidoma o linie sonoră între timp deja moartă. Mi-aș pierde sinceritatea. Detest actorii care-și ascultă vocea! Și cred că rețeta, în principiu, e greșită — în teatru nimic nu poate fi fixat, oprit, păstrat, reluat. Nu există decît scînteia reacției vii, a comunicării,

adevărul care se naște în acea clipă, își vede de viața lui, de fiecare dată altul, altfel. „Imortalizarea” e o prostie, o infirmitate. Adevărul adevărat apare doar pe scenă, și nu poți să știi dinainte din ce neprevăzut contact de impresii va fiși — din ambiantă, dintr-o reacție comandată de mișcarea partenerului, dintr-o culoare. Nu pot să joc numai sentimentele ca atare; am nevoie de o mulțime de puncte de sprijin. Sînt foarte legată de partener — acesta îmi poate lua sau da enorm. Dacă nimeresc într-o distribuție cu vreunul din acei actori care joacă pentru sine însuși, sînt pierdută, totul mi se poate dărîma. În schimb, mi-am descoperit, de-a lungul anilor, „spirite-sorori”, și-atunci cînd ne întîlnim pe scenă (cu Petrică Gheorghiu, cu Liviu Ciulei) știm precis că minciuna e exclusă. Deși soluția poate să se nască și din altceva, din sugestia obiectelor, de pildă. Cu mulți ani în urmă, mă chinuiam de o lună și jumătate cu un rol în Vassa Jeleznova și nu-mi ieșea, mă simțeam greoaie și împiedicată. În ziua

cînd am îmbrăcat costumul, toate s-au dezlegat miraculos; mă mișcam altfel, vorbeam altfel, în trei repetiții am făcut rolul. Totul e să găsești miezul, simburile viu; restul e tehnică. N-o disprețuiesc, dar, după alțișia ani, nu mai reprezintă o dificultate, vine de la sine. Nu-i mai puțin adevărat că dacă un rol e doar tehnică, atunci e mort. Mi s-a întîmplat. E o senzație detestabilă!

Ce-mi place cu adevărat, în această parte de „antrenament”, e gimnastica — singura mea disciplină. Fac gimnastică de cîte ori am prilejul, cu entuziasmul cu care credincioșii își fac rugăciunea; suplețea pe care ți-o dă, nu numai fizică, dar și lăuntrică, e o voluptate cu totul specială.

— Personajele dv. au un fel de aură de mister, de dincolo de linia explicită a partiturii lor. Parcă ar auzi și ar vedea ceva de nimeni știut, sau și-ar dobîndi transparența prin contactul direct cu o putere mai înaltă. Marion simțea răsucindu-i-se în trup implacabilele roțițe ale destinului. Chiar rîzînd, pe buzele Rosettei flutura amar prezentimentul fatalității. Claire din drama Margueritei Duras, pe care ați jucat-o la televiziune, înțelegea ceva ce nu încăpea în cuvinte și nu putea fi explicat nimănui, și transmitea obosca la acestei neputințe, a inutilității strădaniei de a vorbi. Toate acestea sînt descoperiri care depășesc simțul de observație comun — de aceea, vă suspectez de un păcat grav: nu cumva scrieți?

Protestează comic, cu îndîrjire copilărească:

— *Da' deloc! Nici măcar scrisori!*

Rîdem împreună. Apoi:

— *Lumea aceasta e atît de mare, atît de bizară, atît de plină, că trebuie doar să ții ochii deschiși. Cum să spun? Iată, am fost în turneu în R.F. a Germaniei. Am ajuns noaptea într-un oraș, ne-am dus direct la hotel și ne-am culcat. A doua zi dimineață ploua, vedeam de sus doar un colț cenușiu de stradă cu o vitrină. A apărut o femeie planturoasă, purta o pălărie de toată nostimada; în dreptul vitrinei, s-a înviorat deodată, a luat ținuta de paradă și a trecut semeață, admirîndu-se cu coada ochiului. M-am amuzat și am rămas cîteva minute la fereastră: era uluitor, toate femeile purtau pălării caraghioase și procedau la fel! Această impresie, care poate nici să nu fie adevărată, e cheia mea și numai a mea pentru o mică*

zonă de existență pe care am străbătut-o, mi-e mai prețioasă decît vizita clasică la monumentele celebre obligatorii pentru turiști și care se întîpînesc la fel pe retina tuturor. Pentru asemenea lucruri îmi plac călătoriile...

— Ar trebui să plecați cu un aparat de filmat și să faceți mici filme de amator: lumea reconstituită și reconstruită pentru propria dv. plăcere.

— *A, nu. Imagine prinsă în celuloid, ca o muscă încheiată în dulceață... obiect de muzeu, de inventar. Nu-mi mai spune nimic. E cu totul altceva imaginea scînteind sub pleoape, combinîndu-se, modificîndu-se în contact cu altele. Dintr-un asemenea mediu viu — ca să mă întorc totuși la întrebarea aceea rămasă fără răspuns — teatrul primește inspirație, pentru că nu e o lume închisă, sie însăși suficientă, ci o oglindă.*

— Știînd, simțînd atîtea lucruri, în ce măsură izbutește totuși actorul să fie activ în ce privește propria sa carieră? Ce face actorul, ce faceți dv., cînd simțiți acut necesitatea de a juca un anume rol, de a exprima o anume stare de spirit?

— *Nu sînt chiar omul potrivit să răspundă acestei întrebări. Nu știu cum s-a făcut, aproape toate marile roluri au sosit singure, fără să fi mișcat un deget ca să le obțin. O singură excepție: Scaunele. Mi se propusese să joc Lecția și eram profund convins că nu asta trebuia să fac. Atunci mi s-a declanșat energia, m-am zăbătit, am izbutit. Dar a fost un noroc. În general, pentru actori asta e problema cea mai complicată. Ei depînd de repertoriul general, de directori, de regizori, de contextul tuturor preocupărilor legate de public, de planul de încasări, și pentru că au foarte acut conștiința acestei dependențe se lasă cuprinși de un fel de pasivitate, de fatalism. Cunosc puțini care știu să dea dovadă de hotărîre și perseverență. Ce-ar trebui să fac eu, de pildă, dacă, după atîtea roluri din marele repertoriu, simt nedeslușit dorința să mă întorc spre zone mai molcome, și mai profunde, spre personaje simple de genul celor din Portretul sau din Passacaglia? Pesemne că se va întîmpla cu totul altfel.*

Nu îndrăznesc s-o contrazic.

Și convorbirea se întreprinde, tocmai pentru că ar putea continua la nesfîrșit.

I. P.

